

Do Chazal set out to blacken the wicked and whitewash the righteous? Most of us were taught yes, and the midrash-resistance that many Modern Orthodox folks exhibit is often rooted in a sense that the Rabbis unfairly portray Esav as deeply evil, and yet are willing to declare that “Anyone who says David sinned is in error”.

But I contend that this portrayal of Chazal’s approach, while offered and supported by great scholars, is itself an error. What Chazal do is *exaggerate* both the virtues and the vices of *every character*, wicked or righteous. For example – they accuse Esav of committing murder, rape, and idolatry – and yet portray him as the paradigm of *kibbud Av*.

Another example can be found in this week’s parashah. Shmot 15:13 states that the Egyptians were “swallowed up by the ground”. The obvious problem is that the Egyptians were drowned, in water! Various midrashim state that G-d ensured that the Egyptians were *buried*, and most conclude therefrom that the Egyptians must have *deserved* burial.

Most find the relevant merit in the moment that Par’oh said “Hashem is the justified one, and I and my nation are the unjustified”, although Rabbeinu Bachyah on Chumash (not R. Bachyah ben Pekudah, author of Chovot HaLevavot) cites a version in which the relevant merit is the Egyptian entourage that accompanied Yosef to his father’s burial.

Regardless, the Rabbis have no difficulty assigning merit to the Egyptians even when the text does not assign such merit explicitly.

The problem with this reading of 15:13, however, is that it seems very acontextual. Why would the Song of the Sea digress to *tell* us about the burial of the Egyptians? Thus Bekhor Shor is content to say that “swallowed up by the ground” simply means “eternally destroyed”. But this does not satisfy me – the metaphor is neither clear nor powerful.

Another reading focuses on the beginning of 15:13, נטית ימינך, which it translates as “You tilted Your right hand”. The Egyptians are a glass cup (alternatively: eggs) held in G-d’s Hand, so that when he tilts his hand they fall to the ground. Perhaps the advantage of “eggs” is that they become liquid and are in fact swallowed by the ground. But “tilted your right hand” seems at best a too-literal reading of a metaphor – the parallel "ויט משה את ידו על הים" (14:21) and other contexts suggest that a נטיית ימין calls forth or threatens destruction rather than being the direct means of destruction.

Keli Yakar, proposes, quite radically, that the verse should be read in the subjunctive: “Had You (merely) been נוטה ירך, the ground would have swallowed them” – so why did You bother staging the Splitting of the Sea? But this, במחילת כבודו, seems to me farfetched.

Various Targums and midrashim offer the (to my mind linguistically plausible) alternative, that G-d here took an oath. The question then is why the oath was necessary, and how it connects to what follows. Here two radically different approaches emerge. Each begins with the Jews fearing that the Egyptians had simply been swept downstream, and would reappear, so that G-d wished the sea to disgorge the Egyptians on the shore. But in

- 1) The sea initially refuses, believing that the Egyptian bodies are its legitimate trophies. G-d finally gets His wish by swearing that He will compensate the sea plus fifty percent, which occurs in this week's haftarah, when Sisera's 900 chariots drown, replacing Pharaoh's disgorged 600. Whereas in
- 2) The sea very much wishes to disgorge the Egyptians, but the earth refuses to accept them, arguing: If I was cursed for accepting the blood of Hevel, what will happen to me if I accept this many dead? So G-d swears that He will not punish the earth for accepting them.

Version 1) is thematically bland, but version 2) radically equates the Egyptians with murder victims (while implicitly accusing the Judge of murder, and allowing Him to pardon accomplices)!?

I suggest – and if I am right, this will emphasize again how Chazal's exaggerations introduce complexity at least as often as they simplify character – that version 2) is bothered by the fact that the Egyptians really don't seem to have free will in this story – they are manipulated and entrapped even when G-d is not explicitly hardening their heart. They die not so much because they deserve to, but because the Jews cannot be truly liberated while they survive, and the spectacle of their deaths is educationally critical as well.

Arthur C. Clarke wrote a short story in which a Jesuit priest discovers that the star over Bethlehem venerated by his tradition as heralding the Messianic birth was in fact a supernova that destroyed a brilliant civilization. I think Americans sometimes feel the same way after learning the more Native-American-sympathetic versions of the Caucasian triumph in North America. My sense is that such narratives of guilt are often destructive when they become dominant, when they undermine one's national sense of legitimacy. Yet at the same time it is important that they exist, and be seriously considered.

To use another, more famous midrashic image: We sang at the Sea, and we were right, even obligated, to do so. But it is important for us to remember that the angels were admonished not to sing.

Shabbat shalom

שמות פרק טו:א-יט

אֲזַ יִשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְיִקְוֹק וַיֹּאמְרוּ לְאָמֹר אֲשִׁירָה לְיִקְוֹק כִּי גָאָה גָאָה	וְיִהְיֶה לִּי לִישׁוּעָה אֲ-לֹהֵי אָבִי וְאֶרְמָמְנָהּ: יִקְוֹק שְׁמוֹ:	עֲזֵי וְזִמְרַת יְ-ה זֶה אֲ-לֵי וְאֲנֹהוּ: יִקְוֹק אִישׁ מִלְחָמָה
מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וּחִילוֹ יִרְהוּ בָיִם תַּהֲמֹת יִכְסִימוּ:	וּמִבְּחַר שְׁלִשִׁי טַבְעוּ בָיִם סוּף: יִרְדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אַבְן:	
יְמִינְךָ יִקְוֹק נְאֻדְרֵי בְּכַח וּבְרַב גְּאוֹנְךָ תִּהְרַס קְמִיךָ	יְמִינְךָ יִקְוֹק תִּרְעֵץ אוֹיֵב: תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יִאֲכַלְמוּ פִקְשׁ:	
וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נִעְרַמוּ מֵיָם אִמַר אוֹיֵב	נִצְבּוּ כְמוֹ נֵד נְזִלִים	קִפְאוּ תַהֲמֹת בְּלֵב יָם: אֲרַדְפִי
תִּמְלֶאמוּ נַפְשֵׁי נִשְׁפַת בְּרוּחְךָ כֶּסֶם יָם	אֲשִׁיג אֲרִיק חֲרָבִי	אֲחַלֵּק שְׁלָל תּוֹרִישְׁמוּ יָדֵי:
מִי כְּמִכָּה בָּא? לֵם יִקְוֹק נִזְרָא תַהֲלֵת	מִי כְּמִכָּה נְאֻדְרֵי בְּקֻדְשׁ עֵשָׂה פְּלֹא:	
נְטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן	נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם זֹה גְּאֵלֵת חֵיל אַחַז יִשְׁבִי פִלְשֵׁת:	נְהַלֵּת בְּעֵזְבֵךְ אֵל נוֹה קֻדְשֵׁךְ: נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵי כְנַעַן:
תִּפְּלַע לְעִלְיָהֶם אִימַתָּה וּפְחַד עַד יַעֲבֵר עִמָּךְ יִקְוֹק	בְּגִדְלֵךְ זְרוּעֵךְ יִדְמוּ כְּאַבְן עַד יַעֲבֵר עִם זֹה קִנִּית:	תִּבְאֵמוּ וּתִטְעַמוּ בְּהַר נְחֻלַּתְךָ
מִכּוֹן לִשְׁבַתְּךָ פְּעֻלַת יִקְוֹק	מִקְדָּשׁ אֲ-דִנִי כּוֹנֵנוּ יְדִיךָ:	
יִקְוֹק יְמִלֵךְ לְעֵלָם וְעַד:		
כִּי בֹא סוּס פְּרָעָה בְּרַכְבוֹ וּבְפִרְשָׁיו בָּיִם וַיֵּשֶׁב יִקְוֹק עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבִשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: פ		

בכור שור שמות טו:יב-

נטית ימינך - עליהם להכותם, ונבלעו ונבערו מן העולם

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה ט

נטית ימינך - מגיד שכל הנפשות ביד הב"ה

שנ' אשר בידו נפש כל חי (איוב יב י')

ואומר בידך אפקיד רוחי (תלים /תהלים/ לא ו):

תבלעמו ארץ -

באי זו זכות נתנה להם קבורה

בזכות שאמרו ה' הצדיק

אמר הב"ה אתם צדקתם עליכם את הדין אף אני לא אקפח לכם שכרם ואתן לכם מקום קבורה

שנ' נטית ימינך תבלעמו ארץ.

...

ד"א

נטית ימינך - ...

משל למה הדבר דומה לבצים הנתונות ביד אדם שאם יטה ידו מעט כולן נופלות ומשתברות

שנ' וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עוזר וגו' (ישעיה לא ג)

תהלים פרק קיז

(א) הָלְלוּ אֶת יְקֻנֵּךְ כָּל גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹת:

(ב) כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ וְאַמַּת יְקֻנֵּךְ לְעוֹלָם הָלְלוּ יְהוָה:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיח עמוד ב

רבי נתן אומר ואמת ה' לעולם דגים שבים אמרוהו

כדרב הונא

דאמר רב הונא

ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו

וכדרש רבה בר מרי

מאי דכתיב +תהלים קו+ וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו

מלמד שהמרו ישראל באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים

מצד אחר

אמר לו הקדוש ברוך הוא לשר של ים פלוט אותן ליבשה

אמר לפניו רבונו של עולם כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו

אמר לו אתן לך אחד ומחצה שבהן

אמר לו רבונו של עולם יש עבד שתובע את רבו

אמר לו נחל קישון יהא לי ערב

מיד פלט אותן ליבשה ובאו ישראל וראו אותן

שנאמר +שמות יד+ וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים

מאי אחד ומחצה שבהן

דאילו בפרעה כתיב +שמות יד+ שש מאות רכב בחור

ואילו בסיסרא כתיב +שופטים ד+ תשע מאות רכב ברזל

כי אתא סיסרא [אתא עלייהו בדקרי דפרזלא

הוציא הקדוש ברוך הוא עליהם כוכבים ממסילותם

דכתיב] +שופטים ה+ מן שמים נלחמו הכוכבים

כיון דנחיתו כוכבי שמים עלייהו אקדירו הני דקרי דפרזלא

נחיתו לאקרורי למיסחי נפשייהו בנחל קישון
אמר לו הקדוש ברוך הוא לנחל קישון לך והשלם ערבונך
מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים
שנאמר +שופטים ה+ נחל קישון גרפם נחל קדומים
מאי נחל קדומים
נחל שנעשה ערב מקדם
באותה שעה פתחו דגים של ים ואמרו ואמת ה' לעולם

תרגום ירושלמי שמות פרק טו פסוק יב

יִמָּא וְאַרְעָא הָוּה מְדִיִּינִין דִּין לְקַבֵּל דִּין
יִמָּא הָוּה אָמַר לְאַרְעָא: קְבִילִי בְּנִיכִי
וְאַרְעָא הָוּה אָמְרָה לְיִמָּא: קְבִיל קְטִילָךְ
אַרְעָא לֹא הָוּה בְּעֵיָא לְמַבְלוּעַ יְתְהוֹן
וְלֹא יִמָּא הָוּה בְּעֵי לְמַטְמָעָא יְתְהוֹן
וּבְמִימַר מִן קְדַמָּה אַרְכִּינַת יַד יְדָךְ יְמִינָךְ בְּשִׁבְעָה וְאַשְׁבַּע לְאַרְעָא דְלִית אֵת תְּבַע יְתְהוֹן מִינָה לְעַלְמָא דְאַתִּי
בְּכֵן פְּתַחַת אַרְעָא יַת פּוּמָא וּבְלַעַת יְתְהוֹן:

תרגום יונתן שמות פרק טו פסוק יב

יִמָּא וְאַרְעָא הוּוּן מְדִיִּינִין דָּא עִם דָּא פְּחָדָא
יִמָּא הָוּה אָמַר לְאַרְעָא קְבִילִי בְּנִיכִי
וְאַרְעָא הָוּה אָמְרָה לְיִמָּא קְבִיל קְטִילִינִךְ
לֹא יִמָּא הָוּה בְּעֵי לְמַטְמַע יְתְהוֹן ו
לֹא אַרְעָא הָוּה בְּעֵיָא לְמַבְלַע יְתְהוֹן
דְּחִילָא הָוּה אַרְעָא לְמַקְבֵּלָא יְתְהוֹן מִן בְּגַלְל דְּלֹא יִתְבַּעוּן גְּבַהּ בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא לְעַלְמָא דְאַתִּי הִיכְמָא דִּיתְבַּע
מִינָה דְמִי דְהַבֵּל
מִן יַד אַרְכִּינַת יַד יְמִינָךְ בְּשִׁבְעָה עַל אַרְעָא דְלֹא יִתְבַּעוּן מִינָה לְעַלְמָא דְאַתִּי וּפְתַחַת אַרְעָא פּוּמָה וּבְלַעַת
יְתְהוֹן:

ר' חיים פלטיאל שמות פרק טו פסוק יב (השווה אור החיים)

אמר' בתרגום של ויושע והוה כד שלח פרעה כתי' ימא וארעא הוו מדייני כחדא, א"כ דים לא רצה לקבלם, ובפרק ערבי פסחים אמרינן שהיה אומר כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה ונוטלתו ממנו, אלמא ששמע שהיה חפץ בהם, ושמא י"ל דאחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא אתן לך אחד ומחצה בהם אז רוצה לפולטם.

רש"י שמות פרק טו פסוק יב

נטית ימינך – כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה וכן הוא אומר (ישעיה לא ג) וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עוזר. משל לכלי זכוכית הנתונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין: תבלעמו ארץ - מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו (לעיל ט כז) ה' הצדיק:

רבינו בחיי שמות פרק טו פסוק יב

נטית ימינך תבלעמו ארץ – דרשו רז"ל: (פדר"א יז) מכאן שזכו לקבורה בשכר שעלו עם יוסף בקבורת יעקב אבינו.

חזקוני שמות פרק טו פסוק יב

נטית ימינך - כדכתיב ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים וישבו וגו'.

רמב"ן שמות פרק טו פסוק יב

נטית ימינך תבלעמו ארץ –

הטעם, כי אחר שנשפת ברוחך וכסמו הים נטית עליהם ימינך וזרועך ותבלעמו ארץ. והענין, כי אחר שטבעו השליכם הים כמנהג הימים,

וכן אמר (לעיל יד ל) וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים,

ושם יכלו וישבו לעפר על הארץ כשהיו, והנה הם נבלעים ונשחתיים,

כמו יחד סביב ותבלעני (איוב י ח), בלע ה' ולא חמל (איכה ב ב), ודרך אורחותיך בלעו (ישעיה ג

יב) - השחיתו.

ורבותינו אמרו (מכילתא כאן) שפתחה הארץ את פיה ובלעה אותם שזכו לקבורה בשכר שאמרו ה' הצדיק (לעיל ט כז),

ואין לשון "ימין" ו"יד נטויה" רק לנקמה ולהשחיתה.

ואולי יפרשו נטית ימינך להמיתם בים, ותבלעמו הארץ אחר כך, והיא הקבורה שזכו אליה:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יא עמוד ב

דרש רב עזרא

בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים

בשעה שהולכות לשאוב מים הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופתות שתי קדירות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ומאכילות אותן ומשקות אותן ונזקקות להן בין שפתים

שנאמר +תהלים סח+ אם תשכבון בין שפתים וגו'

בשכר תשכבון בין שפתים זכו ישראל לביזת מצרים

שנאמר +תהלים סח+ כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ

וכיון שמתעברות באות לבתיהם

וכיון שמגיע זמן מולדיהן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח

שנאמר +שיר השירים ח+ תחת התפוח עוררתיך וגו'

והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקיר ומשפיר אותן

כחיה זו שמשפרת את הולד

שנאמר +יחזקאל טז+ ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שֶׁרֶךְ ובמים לא רחצת למשעי וגו'

ומלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש

שנאמר +דברים לב+ ויניקהו דבש מסלע ושמן וגו'

וכיון שמכירין בהן מצרים באין להורגן ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע ומביאין שוורים וחורשין על גבן

שנאמר +תהלים קכט+ על גבי חרשו חורשים וגו'

לאחר שהולכין היו מבצבצין ויוצאין

כעשב השדה

שנאמר +יחזקאל טז+ רבבה כצמח השדה נתתיך

וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן

שנאמר +יחזקאל טז+ ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדים

אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים

וכשנגלה הקדוש ברוך הוא על הים הם הכירוהו תחלה

שנאמר +שמות טו+ זה אלי ואנוהו

כלי יקר שמות פרק טו פסוק יב

נטית ימינך תבלעמו ארץ –

יש רמז למה שאמרו חז"ל (סוטה יא ב) כיון שהרגישו בהם המצרים היו מבקשים להורגם ונעשה להם נס ונבלעים בקרקע ואחר כך מבצבצים ועולים ובאים לביתם עדרים עדרים וכו', ועל הים הם הכירוהו תחילה ואמרו זה אלי,

ועל זה אמר עושה פלא, ומהו הפלא נטית ימינך תבלעמו ארץ. לישראל שהזכיר בפסוק מי כמוך באלים ה',

ואחר כך נחית בחסדך עם זו גאלת כי הלכו לביתם עדרים עדרים,

ואחר כך נהלת בעזך אל נוח קודשך כי הם הכירוהו תחילה וראו השכינה בנוה קודשו יתברך:

ויש אומרים שאמר זה דרך שואל ומשיב.

למה אתה ה' הבאת את המצרים אל הים סוף להטביעם שמה, ואילו רצית לנטות ירך עליהם אז תבלעמו

ארץ כשואל חיים במקומם, ונתן תשובה לדבר נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך, כאשר ינהל הרועה

את עדרו אל מרעה כר נרחב בלא צער מלחמה כי בצאתם ממצרים לא היו מלומדי מלחמה על כן הביאם

לים סוף שהיה קולו הומה מסוף העולם ועד סופו, ועל ידי זה שמעו עמים ירגזון ולא היו צריכין למלחמות

גדולות כמו שנאמר (יהושע ב ט) וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם כי שמענו את אשר הוביש ה' מי ים

סוף מפניכם, ואילו היו נבלעים בקרקע במקומם לא היה הקול נשמע למרחוק ולא רגזו וחלו כל מלכי כנען

והיו ישראל צריכין למלחמות גדולות: